

Una biografia per fer

L'historiador Albert Balcells fa un repàs, quan fa vint-i-cinc anys de la mort d'Aureli M. Escarré, dels fets més importants de la controvertida activitat de l'abat.

El 21 d'octubre d'enguany es complien 25 anys de la mort de l'abat Aureli M. Escarré, una de les personalitats de projecció pública més notables de Catalunya entre els anys 40 i 60. La seva actuació política, la va fer com a eclesiàstic en una dictadura que es declarava catòlica i, per això, les dues dimensions –eclesiàstica i política– són inseparables fins i tot quan l'atenció se centra en la dimensió política, com ara aquí.

Són inqüestionables el seu coratge i el seu carisma personal. Es guanyava els seus interlocutors i entenien ràpidament les persones més diverses. La importància dels seus posicionaments polítics s'explica per la notorietat de la seva personalitat fora de sèrie, però també –i sobretot– per la seva condició d'abat de Montserrat. Per això resulta ineludible una aproximació a la seva vida com a abat, perquè, especialment en el tema del seu allunyament del país, els fets polítics de projecció exterior es van entrecruar amb l'evolució particular de la comunitat montserratina dins el context de l'evolució religiosa general.

Sobre la figura de l'abat Escarré comptem amb l'excel·lent estudi de Josep Massot i Muntaner dins el seu llibre *Els creadors del Montserrat modern*, publicat per l'Abadia de Montserrat en 1979. També tenim l'interessant conjunt de testimonis recollits per Montserrat Minobis en el seu llibre *Aureli Maria Es-*

carré, abat de Montserrat, 1946-1968, obra apareguda al 1987. Existeixen, a més, nombrosos articles que aporten informació. Tenim les primeres bases per a una biografia de l'abat Escarré. Caldria, a més, que fos permesa la consulta dels papers de l'abat Aureli i de l'abat Brasó.

En contrast amb la imatge idealitzada dominant, l'estudi de Josep Massot oferiria ja elements per a tenir de l'abat Escarré una imatge més real i humana i, per tant, amb els seus defectes i contradiccions, sense regatejar-li els mèrits. En canvi, el llibre de Narcís Xifra i Riera (*L'abat Escarré, història i mite*, 1984) és un al·legat contra el personatge, al qual nega el menor grau d'honestedat. L'enfocament de Xifra és tendencios, però utilitza fonts importants, com, per exemple, les memòries inèdites de l'abat Celestí Gusi. Malgrat la prevenció que el seu estil provoca en el lector, part de la informació és vàlida, com, per exemple, en el cas del pare Mayol Baraut, sobre el qual Hi-

lari Raguer ha dit que té proves documentals.

Tota la informació disponible, sense descartar cap autor ni testimoni, tant la del panegirista com la del detractor, ha de passar pel mateix tamís de la crítica històrica. L'historiador fa la seva síntesi, més enllà del punt de vista de cada testimoni directe o indirecte, com qui fa un trencaclosques, però interpretativament, ja que les conclusions no són pre-fixades.

El que cal no perdre de vista és que no convé de confondre Escarré i Montserrat. Escarré contribuï a fer de Montserrat el que ha significat per a la societat catalana, però això ha estat, sobretot, fruit del treball de molts monjos i de no pocs seglars al voltant de Montserrat. No cal dir que tampoc no es pot considerar una mateixa cosa Montserrat i Catalunya. Això, tothom ho admet en teoria, però sovint, a la pràctica, s'ha

ARXIU

Aureli M. Escarré, com a cap del monestir de Montserrat, es va fer molt popular a Catalunya. L'abat era un home afable, però tenia una concepció rígida de l'autoritat dins la vida monàstica.

reaccionat davant qualsevol crítica tot identificant Escarré, Montserrat i Catalunya.

Ha passat un quart de segle des de la mort de l'abat Aureli, i fa divuit anys que morí el general Franco. La història de Catalunya, la del catalanisme, la de l'Església i la de Montserrat han de poder assumir l'estudi objectiu d'Escarré en el context de l'època, sense que l'ambivalència de les motivacions d'alguns dels actes públics de l'abat hagin d'escandalitzar ningú i sense que el coneixement de decisions criticables d'Escarré, amb rela-

ció a la comunitat i a l'empresa monàstica que va regir, hagi d'eclipsar tot el que va fer de meritori pel país i contra la dictadura. Ara seria inútil que es tornés a reproduir aquell debat del 1983-1984. L'obrí Hilari Raguer, pel qual tinc un gran respecte com a persona i com a historiador, amb un article sobre Escarré a *La Vanguardia* (22 de novembre de 1983) i el continuà, en resposta a altres contraopinants, amb tres articles més, dos d'ells publicats a *L'Avenç*.

És hora d'intentar una imatge més real del nostre passat proper. La història no és un tribunal de justícia, sinó una modesta ciència social que explica sense judicar les persones. Més aviat és comparable a un mirall col·lectiu. Si no ens agrada com hi apareixem, aleshores acluquem els ulls al nostre passat. Cal que ens convençem que no serà possible d'impedir els efectes devastadors de la mitofòbia, si ens atrinxerem en la mitofília. És una posició condemnada, a la llarga, al fracàs. Tenir una imatge real d'un personatge –d'Escarré com de qualsevol lí-

der— és una necessitat per a entendre les contradiccions i limitacions d'una societat i d'una època, és a dir per a tenir una imatge real del nostre passat.

Guerra, postguerra i cristiandat. A l'estiu de 1936, com la majoria del monjos de Montserrat, Aureli Escarré fugí a Itàlia amb un salconduit de la Generalitat. Després, amb altres monjos exiliats, passà a Navarra. Escarré aconseguí d'entrar a Montserrat amb un permís militar el 29 de gener del 1939, dos dies abans que hi arribessin les tropes vencedores. Així s'impedí que el monestir fos transferit a un altre orde més dòcil o a benedictins castellans. Per a tenir més autoritat davant l'exèrcit vencedor, Aureli Escarré es va anomenar prior, càrrec que li fou confirmat per l'abat Marcet. En 1941 esdevingué abat coadjutor amb el vot majoritari de la comunitat. Tenia només trenta-tres anys. En morir l'abat Marcet, en 1946, Escarré li succeí com a abat titular.

Aureli Escarré era un home afable però, segons els testimonis més objectius, tenia una concepció rígida de l'autoritat dins la vida monàstica. Mantingué, segons Josep Massot, una "concepció verticalista de l'autoritat abacial". La seva forma de govern provocà a vegades crisis personals i col·lectives. Amb aquests conflictes, que no tenien motius ideològics, estan relacionats el trasllat d'alguns monjos montserratins a Manila, a Medellín (Colòmbia) i en altres llocs fins al 1954. L'any 1952, segons documenta Josep Massot, arran d'una visita extraordinària, reclamada per 36 monjos a l'abat general Caronti, Escarré fou instat a la dimissió, però no la presentà.

En 1956 Escarré definia el vot d'obediència del monjo com "la renúncia a la nostra pròpia llibertat, una de les coses més grans i necessàries que Déu ha comunicat als homes, la llibertat". Afegia que "aquesta renúncia a la llibertat seria un absurd en la vida política, social, humana; però, per a nosaltres, constitueix la base de la nostra vida espiritual". Cal dir, però, que el seu concepte de l'obediència no diferia gaire del que dominava en altres monestirs benedictins d'aquella època. Al costat d'això, Escarré proposava un model de monjo que havia de ser un home convençut, obert i culte, en oposició al que buscava refugi en el monestir enfront del món. Per això no dubtà a enviar als qui ell creia que encaixaven en aquest model a estudiar lluny, fent-los confiança.

El trauma de la guerra civil no afectà Escarré tant com molts d'altres clergues, però no podia oblidar fàcilment que 23 monjos de Montserrat havien estat assassinats. Les bones relacions que tingué amb les autoritats franquistes corresponien a les seves concepcions conservadores. No eren únicament un mitjà per a aconseguir aliments durant la difícil postguerra, rebre sub-

El general Franco i Aureli M. Escarré. L'abat aconseguí entrar a Montserrat, procedent del seu exili a Itàlia, el 29 de gener de 1939 —dos dies abans que hi arribessin les tropes vencedores— gràcies a un permís militar.

vencions per a reparar i ampliar el monestir o per a intercedir per presos polítics, encara que ell va fer servir per a tot això les bones relacions amb el règim.

Els clergues de la seva generació havien estat educats en la convicció que sense fe religiosa no hi podia haver moral. I això justificava la pretensió de l'Església de ser la consciència moral de la societat i, per tant, de rebre de l'estat la protecció corresponent. En aquell context mental la nostàlgia per la cristiandat medieval no s'esvaïa fàcilment, ni tampoc el desig que el catolicisme fos religió d'estat, amb tots els privilegis.

El franquisme d'Escarré, fins ben avançat el decenni dels 50, no invalida gens el seu anti-franquisme dels 60. D'altra banda, durant els 50 va anar experimentant una evolució que ha deixat poca constància escrita i que s'explica per influència de l'evolució de les elits de la societat catalana. En tot cas, durant els anys 50, i molt abans del seu trencament amb el règim, Escarré intercedí per presos polítics i donà refugi a Montserrat a fugitius de la repressió franquista.

La protecció de la catalanitat i del catalanisme. Durant la inacabable postguerra, la catalanitat primer i el catalanisme després es van haver de refugiar o de recuperar des del catolicisme, que era el menys feixistitzant dels elements legitimadors del franquisme. L'omnipresència i la potència de la religió catòlica eren

tan grans que només des dels mitjans eclesiàstics era possible d'anar més enllà dels reduïts nuclis clandestins, salvar les restes de la identitat catalana que el franquisme destruïa i defensar alhora els drets humans. No es podia comptar en aquella època amb els bisbes, col·laboradors incondicionals del règim franquista; d'aquí ve el paper de Montserrat.

L'abat Escarré va començar a comprendre aquesta funció ineludible de suplència i de cobertura després de la festa de l'entronització de la Mare de Déu de Montserrat del 1947, la primera manifestació de masses en què la catalanitat es manifestà públicament, alhora que es donaven la mà persones separades per la guerra civil. Catalanistes situats als dos camps que havien lluitat entre 1936 i 1939 iniciaren un diàleg. No era, ni de lluny, una reconciliació nacional, però n'era un primer pas. Montserrat s'havia de convertir, més tard, en un focus irradiador de la cultura catalana, bandejada pel franquisme.

La seva evolució política, potser la va iniciar Escarré inconscientment, en contacte amb el grup de joves universitaris Torras i Bages, que es reunia a la Lliga de la Mare de Déu de Montserrat. En les seves amistoses discussions amb aquells joves, tots ells molt catòlics i alguns de famílies molt amigues de Montserrat, el colpí que, malgrat la guerra civil que ell encara justificava, aquells joves continuessin essent catalanistes i demòcrates.

L'abat Escarré festejà amb el franquisme fins ben avançat el decenni dels 50. Les bones relacions que tingué amb les autoritats franquistes corresponien a les seves concepcions conservadores.

No obstant això, fins al 1960 les visites periòdiques de Franco a Montserrat donaren testimoni de la bona relació entre l'abat i el dictador. Les imatges de Franco entrant a la basílica sota pal·li al costat de l'abat Escarré foren habituals en el NODO, el noticiari obligatori. Però dos motius, durant els anys 50, enfosquieren les relacions de les autoritats franquistes amb Escarré i Montserrat: l'un era la voluntat que el català tornés a ser llengua normal i pública de cultura, començant per les esglésies; i l'altre, l'oposició a la pretensió del règim de monopolitzar la formació del jovent per mitjà del Frente de Juventudes, cosa que era considerada per l'abat Escarré com una intromissió en l'àmbit de l'Església, especialment després del Concordat del 1953.

La protecció de l'escoltisme, especialment del catòlic però, de retruc, també de l'aconfessional, fou el principal motiu de l'enfrontament de l'abat Escarré amb el governador Acedo Colunga, que era contrari a la legalització de l'escoltisme per via eclesiàstica. Però la topada amb Acedo Colunga, en 1958, no fou encara, malgrat tot, un enfrontament amb la dictadura mateixa. En tot cas, en la defensa de l'escoltisme, Escarré era conscient que aquest moviment tenia una càrrega catalanista, incompatible amb el franquisme.

El paper de l'abat Escarré com a protector de les arts i de les publicacions en llengua catalana —per exemple, la Corona Literària del 1956, amb la participació de noranta literats— mereixerien un espai amb què no compto. Només recordaré un dels serveis que Montserrat, sota l'abadiat d'Escarré, prestà a la recuperació cultural catalana aprofitant al màxim uns privilegis sempre discutits. A final dels anys 50, dues circulars internes, *Germinabit* i *Serra d'Or* esdevingueren revistes de cultura general, en un moment en què resultava del tot impossible d'obtenir autorització per a editar revistes en català. La crisi econòmica general del monestir en 1959 aconsellà de mantenir només *Serra d'Or*, dotada de total autonomia respecte a l'abat.

Abans de tot això, l'abat Escarré també havia protegit el CC, una coordinadora d'entitats catòliques constituïda al 1954. El CC aviat anà assumint el paper d'una associació cívica catalanista pre-política. La repressió d'aquest grup i el procés de Jordi Pujol arran dels fets del Palau de la Música Catalana, en 1960, possiblement influen també l'evolució de l'abat Escarré. De fet, caldria situar en aquest any la ruptura, encara no pública amb la dictadura.

Un fet significatiu i poc mencionat és l'arribada a Montserrat en 1960 d'un visitador del Sant Ofici, un bisbe carmelità amb l'únic objectiu —segons el testimoni de Ramon Vila Abadal— de preguntar als monjos, un a un i en rigorós secret, si l'abat feia política, és a dir política antifrancquista i catalanista, perquè l'altra, la de suport eclesiàstic a Franco, ja semblava bé al Va-

ticà. La connivència entre el Govern espanyol i el Vaticà resulten així evidents sis anys abans del trasllat del 1965.

Montserrat i els estudiants universitaris a les darreries dels anys 50. Jo recordo les rutes a Montserrat dels estudiants a final dels anys 50 i principi dels 60. Els estudiants universitaris d'aquells temps parlàvem durant la ruta amb una llibertat que no teníem enlloc més, i Montserrat no feia distincions entre cristians i ateus en la seva hospitalitat. Recordo que el pare Plàcid –Jordi Vila Abadal– era l'enllaç acollidor entre Montserrat i els estudiants. Amics meus hagueren de refugiar-se al monestir quan els buscava la policia a Barcelona per la campanya de la P: havien anat pintant la P de

LA LLAR DEL LLIBRE

protesta a les parets. També protegí Montserrat, a començament dels 60, les Comunitats Cristianes, i dins aquestes molts estudiants acabaren de dissociar cristianisme i franquisme i es negaren a contraposar socialisme i fe cristiana, alhora que alguns superaven el prejudici que el catalanisme era fatalment burgès.

L'abat Escarré, que havia enviat molts dels seus joves monjos a l'estranger per formar equips d'alt nivell intel·lectual, estava especialment preocupat pels problemes dels universitaris. Acceptà que, a un ateisme de dimensions imprevistes, s'hi havia de respondre amb el diàleg i no pas amb l'anatema. Aquesta valoració de la intel·lectualitat encara és més remarcable en un home com Escarré, que no era un intel·lectual, sinó un home d'acció, autodidacte i poc estudiós.

La ruptura pública amb el règim franquista. Atesa la tendència progressiva de l'abat Escarré de recloure's a les seves habitacions i donat el seu estat molt delicat de salut, alguns dels monjos en qui tenia més confiança –com Aureli Agustí Vila-Abadal, majordom de l'aba-

dia i principal conseller polític d'Escarré– el van convèncer que deixés el govern del monestir. Ell mateix digué que “no se sentia amb forces físiques, i sobretot morals, per a conduir la joventut”. A més, Escarré sabia que no comptava amb el suport del nou abat general que acabava de ser elegit a Roma, l'antic monjo montserratí Celestí Gusi, que desitjava la seva dimissió igual que la Congregació de Religiosos.

Finalment, l'abat Escarré, com havia fet el seu predecessor, l'abat Marçet, dimití deixant el govern en mans d'un abat coadjutor sense renunciar a la condició d'abat titular. La comunitat, en 1961, elegí Gabriel Brasó com a abat coadjutor amb dret a successió. Fins aleshores Brasó havia estat prior i col·laborador incondicional d'Escarré durant dotze anys. Però no havia estat Brasó el candidat propi del grup de deixebles d'Escarré, que l'havien convençut que dimitís.

A començament dels anys 60 el franquisme havia fracassat, en el sentit que no havia aconseguit que fos franquista la societat catalana, però aquesta tampoc no era massivament anti-franquista. Si bé l'oposició activa creixia ràpidament en els mitjans obrers i universitaris, el conformisme majoritari era sostingut per la combinació de desenvolupament econòmic i d'immobilisme polític, que permeteren al franquisme de sobreviure a l'abandó de la seva matriu feixista.

En 1963 el compromís polític de l'abat Escarré culminà en les famoses declaracions al diari francès *Le Monde* del 14 de novembre, en una entrevista al periodista José Antonio Novais, amb la col·laboració de Josep Benet i d'Albert Manent. No era, ni de lluny, el primer eclesiàstic que a Espanya s'enfrontava amb el règim franquista, però, vist el prestigi de Montserrat i la fama de l'abat, la declaració tingué una resonància enorme. Sobretot perquè, contra el que era de preveure, el ministre d'Informació, Fraga Iribarne, la feu publicar a la premsa espanyola acompanyada de refutacions. Era la primera jerarquia eclesiàstica que s'enfrontava públicament amb la dictadura i tothom se n'assabentava. Les protestes del Govern espanyol al Vaticà arribaren al sùmmum.

A *Le Monde* Aureli Escarré denunciava la manca d'evolució democratitzadora del règim: “No tenim darrere vint-i-cinc anys de pau, sinó tan sols vint-i-cinc anys de victòria”. El lema “*Venticinco años de paz*” era utilitzat aleshores per la propaganda franquista. Escarré hi afegia: “Els vencedors, entre ells l'Església, que es va veure obligada a lluitar al costat d'aquests, no han fet res per posar fi a aquesta divisió en vencedors i vençuts, i això representa un dels fracassos més lamentables d'un règim que es diu cristià, però en el qual l'estat no obeeix els principis de base del cristianisme”.

Denunciava, a continuació, la manca de representativitat democràtica i de llibertat, juntament

A Cuixà, l'abat conversa amb Raimon (1966). Escarré visità el monestir de la Catalunya Nord diverses vegades, ja que hi havien anat a parar els seus antics deixebles. Montserrat i Cuixà conegueren nombrosos casos de pas a l'estat laïcal, com succeí a la resta de l'Església.

amb les desigualtats socials: "Allí on no hi ha llibertat autèntica, no hi ha justícia, i això és el que passa a Espanya", havia dit ell en una homília feia poc. Com a prova, denunciava a *Le Monde* els càstigs infligits a presos polítics a Burgos pel fet de negar-se a assistir a missa. A conseqüència d'aquesta acusació d'Aureli Escarré, els presoners polítics no foren obligats mai més a les pràctiques religioses. Escarré acusava finalment el règim d'obstaculitzar el desenvolupament de la cultura en llengua catalana.

Una preocupació difumina tot el text: el perill d'una nova guerra civil. L'Església, o com a mínim una part rellevant, havia de trencar amb la dictadura per tal d'evitar el cercle viciós històric que havia fet que a Espanya onades d'anticlericalisme succeïssin a la col·laboració de l'Església oficial amb règims autoritaris. Dos anys més tard deia Escarré a *Le Figaro*: "L'Església ha de participar en l'edificació d'un pont que reuneixi les diferents tendències escampades del país i que reconciliï un dia l'esquerra i la dreta clàssiques, o més exactament els germans enemics d'ahir, vencedors i vençuts".

Les declaracions d'Escarré a *Le Monde* provocaren una situació difícil per a Montserrat i molts les consideraren impolítiques però, a la llarga, foren polítiques és a dir, foren útils.

A Barcelona les represàlies van ser immediates. Fou assaltat el Casal de Montserrat i cremat el pis on hi havia el local dels escoltes. Vista la impunitat còmplice, tingué lloc una manifestació d'escoltes catòlics i aconfessionals. A més, el govern clausurà Òmnium Cultural, que havia començat les seves tasques de foment de la cultura catalana al 1961 amb la tolerància oficial. La permissivitat del règim arribava als seus límits després d'una campanya en favor de permetre l'ús públic de la llengua catalana a l'ensenyament i als mitjans informatius.

L'abat Brasó anà de seguida a Roma per aturar una possible sanció contra Escarré del Vaticà, arran de les declaracions a *Le Monde*. Però

El mestre Pau Casals i Joan Alavedra amb l'abat. L'evolució d'Escarré va donar pas, del franquisme dels anys 50, a un catalanisme cada vegada més evident.

Festa literària de Canto-nigròs amb la presència d'Aureli M. Escarré. A partir del 1965, i durant tres anys, el Vaticà denegà sistemàticament a l'abat els permisos que aquest havia demanat per a anar a Montserrat o a Barcelona. S'establia, així, un exili eclesiàstic i, de rebot, polític.

LA LLAR DEL LLIBRE

l'afer no estava arxivat quan, un any després, si bé a petició d'Escarré mateix, Montserrat fou objecte d'una visita extraordinària, és a dir d'una inspecció benedictina.

Tres anys després de les declaracions a *Le Monde* de l'abat Escarré, la ruptura amb el franquisme per part d'un sector catòlic rellevant s'evidenciava a Catalunya davant l'opinió pública de forma encara més notòria, quan els caputxins de Sarrià acolliren l'assemblea constituent del Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona (març del 1966) i quan, dos mesos més tard, una manifestació de 130 sacerdots i religiosos, vestits amb sotana, fou dispersada a cops de porra quan anaven a protestar a la direcció de policia per la tortura aplicada a un dirigent estudiantil comunista.

Aquest mateix any les Comissions Obreres apareixien amb molta empenta. D'altra banda, també al 1966, la campanya "Volem bisbes catalans" arribava al Vaticà, arran de la designació del castellà Marcelo González com a coadjutor de l'arquebisbe de Barcelona, Gregorio Modrego. Però, aleshores l'abat Escarré era lluny de Catalunya, i qui intervingué decisivament prop del papa Pau VI en aquest últim afer fou l'abat Gabriel Brasó.

Les conseqüències d'un conflicte intern. El Concili Vaticà II, començat al 1962, havia desvetllat a Catalunya grans expectatives, que avui semblen ingènuament excessives. Tota renovació profunda produeix crisis i resistències. La comunitat monàstica de Montserrat no sols no se'n deslliurà, ans fou un dels primers nuclis a patir-ne. L'abat Escarré no compartia els punts de vista sobre el futur de la vida monàstica que defensaven els monjos més renovadors, que eren els deixebles en qui havia dipositat la seva confiança. No considerava convenient el propòsit d'aquests (una desena) d'anar a fundar una comunitat a Barcelona i de viure de manera molt distinta de la forma

monàstica tradicional. Aquest projecte desvetllava recels i resistències a Montserrat, a Roma i al palau episcopal de Barcelona. L'abat Escarré, tancat molts dies a les seves habitacions, escudat en el fet real de la seva mala salut, semblava absent, quan no ho era efectivament.

Al capítol de la comunitat de desembre del 1964, l'abat Brasó volgué conèixer l'opinió dels monjos sobre la petició del grup que volia fundar una nova comunitat a Barcelona. L'abat Escarré parlà el primer i declarà davant el capítol que considerava un error la fundació projectada, però digué també que la causa de tots els problemes era la forma de dirigir el monestir que tenia l'abat coadjutor Brasó i advertí que acabava de demanar la intervenció de l'abat general Celestí Gusi, que era un monjo procedent de Montserrat. Això volia dir l'enfrontament de l'abat titular dimissionari amb l'abat coadjutor, que era el governant efectiu de l'abadia.

Escarré va precipitar una intervenció exterior. Deia que el futur del paper de Montserrat peril·lava, si se n'anaven o eren expulsats els monjos que més havien ajudat a establir contacte amb les preocupacions de l'exterior i que eren justament els seus deixebles.

Des de Roma l'abat general Gusi hi envià dos visitadors. Aquests dictaminaren la prohibició de la projectada fundació a Barcelona, l'estricta obediència a la regla i al superior i que l'abat Escarré deixés Montserrat per una temporada a fi de no interferir en el govern de l'abat coadjutor Brasó. Segons el testimoni d'Hilari Ragner, aquest darrer punt tenia el suport de la gran majoria dels monjos, entrevistats un per un pels visitadors.

Allunyat del seu país. L'abat Gusi decidí que l'abat Escarré anés a viure en un convent de monges benedictines al poble de Viboldone, a

Les despulles de l'abat són tretes als carrers de Barcelona malgrat la prohibició governativa. La mobilització d'importants personalitats de l'oposició al franquisme en el funeral –en la foto es pot observar Jordi Pujol, Jordi Carbonell i Josep M. Solé Barberà, entre altres– dotà d'una forta dimensió política i, al capdavant, nacional Aureli M. Escarré.

dotze quilòmetres de Milà. Escarré coneixia aquesta comunitat des de la guerra civil i això era millor que anar confinat a una comunitat desconeguda de monjos. En canvi d'aquesta atenuació de la sanció, Escarré havia d'assumir el trasllat com un acte decidit a iniciativa pròpia i dissimular el caràcter disciplinari del fet. En contrapartida, Gusi mantindria en secret la sentència contra l'abat Aureli i la seva justificació per a no degradar la imatge d'aquest, cosa que tampoc no interessava l'Església. Escarré tornà a Montserrat i deixà Catalunya al març del 1965.

La versió difosa per Escarré, abans d'anar-se'n definitivament del país, donava tota la culpa del seu trasllat al govern espanyol. L'abat Aureli transferia així al pla polític una decisió motivada per raons monàstiques internes. L'explicació d'Escarré va indignar Pau VI, l'abat Gusi i la majoria de Montserrat perquè implicava que l'Església era un titella de Franco. Però ningú no desmentí públicament la primera versió donada per l'abat Aureli. Però Escarré sembla contradir-se quan declara a *Le Figaro* del 24 de setembre de 1965: "Cap decisió d'ordre jurídic no ha estat presa en esguard meu, ni per la Santa Seu, ni pel govern espanyol. Com a religiós, m'he trobat, no obstant això, en l'obligació de satisfer el vot d'obediència". Pel Vaticà aquesta rectificació resultava insuficient, com sigui que Escarré negava amb aquestes paraules la voluntarietat del seu trasllat, que era allò que havien convingut.

Si Roma o Montserrat haguessin aclarit les coses haurien hagut d'explicar els motius del desterrament d'Escarré. Això hauria degradat, no sols la imatge d'aquest, sinó també la de Montserrat i, en el marc de la dictadura, el gran beneficiari n'hauria estat el franquisme. Una nota oficiosa a *L'Osservatore Romano* hauria exasperat els qui consideraven Escarré un símbol nacional català, sense convèncer ningú més que els franquistes. Ara que ja no hi ha dictadura ni mediatització de la informació per la censura, hem de veure les coses de manera més objectiva. Aleshores era humanament impossible.

Escarré havia decidit de dependre de la Secretaria d'Estat en lloc de dependre de l'abat general benedictí o de la Congregació de Religiosos, presidida pel cardenal Antoniutti, amic del franquisme. A partir d'aquell moment, Escarré havia de demanar permís a la Secretaria d'Estat del Vaticà per a sortir d'Itàlia.

Escarré tenia agafat el Vaticà i els seus superiors benedictins perquè ell era un símbol polític de lluita contra una dictadura que es proclamava catòlica. Els altres el tenien agafat a ell, perquè Escarré havia contribuït a fer que la conflictivitat interna de la comunitat monàstica montserratina semblés insoluble i tenien tot el seu expedient.

Des de la Secretaria d'Estat, monsenyor

Dell'Acqua gastava una subtil diplomàcia vaticana per a respondre a les peticions d'Escarré d'anar a Catalunya. Però allò que Dell'Acqua en deia consells, eren en realitat ordres. Va denegar a Escarré, repetides vegades, durant tres anys, els permisos que aquest havia demanat per a anar a Montserrat o a Barcelona, ni que fos uns dies. I a partir d'aquí cal parlar d'exili, però d'exili eclesiàstic, no polític. Es clar que, de pas, el Vaticà liquidava un greu motiu de conflicte amb el règim franquista que s'interposava en qualsevol negociació entre Madrid i Roma. D'un allunyament temporal s'havia passat a un exili indefinit. Segons el testimoni del seu secretari, Aureli Argemí, Escarré no rebé permís per a anar a Catalunya ni quan va morir la seva mare.

A Viboldone l'abat Escarré estava en contacte amb gent de tota l'oposició antifranquista. Tal com diu Jaume Lorés, si l'abat Escarré hagués fet política partidista, com le n'acusaven, no hauria pas pogut mantenir un diàleg amb una diversitat tan gran de forces polítiques en constant competència entre elles, malgrat col·laboracions parcials. Aureli Escarré tenia clar el seu paper. A Albert Manent, li feu un encàrrec: "Digueu a Tarradellas que no vull ser mai un Makarios", referint-se al bisbe ortodox que governava l'illa de Xipre.

Escarré també visità Cuixà on havien anat a parar en 1965 els seus antics deixebles, els que havien proposat la fundació de Barcelona, juntament amb alguns que no eren dissidents com Oleguer Porcel, enviat com a prior.

Els problemes no desaparegueren de Montserrat. Les causes eren més generals. Pels volts del 1968 Montserrat i Cuixà conegueren nombrosos casos de pas a l'estat laïcal, com succeí a la resta de l'Església.

A l'octubre del 1966 l'abat Brasó fou elegit abat general a Roma, gràcies a l'oportuna renúncia de l'abat Gusi, que promogué la candidatura de Brasó com a successor seu al generalat. Cassià Just, fins aleshores prior, fou elegit abat de Montserrat. Aleshores la Congregació de Religiosos –i en concret el cardenal Antoniutti– desposseí Escarré del títol d'abat, aplicant-li una disposició del recent capítol general de la congregació benedictina, que havia suprimit la figura de l'abat titular sense govern. Allò causà sensació a Catalunya. El primer que féu l'abat Just fou anar a Viboldone per a manifestar a Aureli Escarré la seva consideració.

Cal dir que els successors d'Escarré, si bé tractaren de reduir tant com fos possible les sortides a l'exterior i evitar el protagonisme polític, no podien ni volien desentendre's d'una situació com la que els tocà de viure. A tall només d'exemple, convé recordar que Gabriel Brasó permeté reunions de partits polítics al monestir i la impressió de documents clandestins, com els que seguiren a la "Caputxinada", sense oblidar

Escarré va exercir un gran protagonisme durant tota la seva vida religiosa. El Vaticà desconfià d'ell en nombroses ocasions perquè interferia les bones relacions que Església i Govern espanyol mantien en temps de Franco. En aquest sentit, l'abat denuncià internacionalment el compromís de les autoritats vaticanes amb un règim dictatorial que impediria una reconciliació entre guanyadors i vençuts a l'estat espanyol.

la seva eficaç intervenció per a impedir més nomenaments de bisbes no catalans. I que Cassià Just féu unes declaracions a la televisió bavaresa contra el franquisme en 1969 i acollí, al desembre del 1970, l'assemblea d'intel·lectuals que protestà per les condemnes d'eternes al·lucinations de Burgos. Després d'aquella assemblea s'aconseguí la commutació de les sentències de mort.

L'any 1968 la salut, sempre fràgil, d'Aureli Escarré empitjorà ràpidament. L'abat Cassià Just l'anà a cercar a Itàlia i el portà a Barcelona on va morir en una clínica, per l'octubre d'aquell mateix any. Tenia només seixanta anys. Una gema assistí al funeral i enterrament a Montserrat, donant testimoni del que significava la seva figura per a una gran diversitat de persones, algunes de les quals no trepitjaven un temple. La làpida que clou el seu sepulcre a la cripta de Montserrat diu: "Aureli M. Escarré, restaurador de Montserrat, servent fidel fins a la mort, de l'Església i de Catalunya".

Albert Balcells

ARXIU

